

Sonja Kogej Rus

SLOVENSKI ETNOGRAFSKI MUZEJ V LETU 1997¹

V prvih dneh junija 1997 je Slovenski etnografski muzej odprl vrata svojim obiskovalcem na novem naslovu, na Metelkovi 2. Preselil se je v prvo obnovljeno hišo na jugu stavbnega sestava nekdanje vojašnice, ki je bila zgrajena med leti 1886 in 1889 v nekdanjem ljubljanskem šempetrskem predmestju. Leta 1994 je bil ta južni del kompleksa s sklepom Vlade Republike Slovenije dodeljen Ministrstvu za kulturo. Slovenski etnografski muzej je spomladi leta 1995 dobil v njem v rabo dve stavbi. Najprej je bila omogočena notranja prenova manjšega, manj zahtevnega objekta, začasno imenovanega upravna hiša, namenjenega upravni, informacijski, raziskovalni, avdiovizualni, založniški, konservatorsko-restavratorski dejavnosti in drugim dejavnostim (z javno čitalnico, predavalnico in manjšim razstaviščem).

Slavnostni dogodek, odprtje prve stavbe, je bil 5. junija 1997, v času Evropskega meseca kulture. Udeležilo se ga je več kot osemsto gostov.

Za temeljno javno delovanje Slovenskega etnografskega muzeja, za razstavno dejavnost, pa ostaja bistvenega pomena začetek prenove sosednjega razstavnega objekta. Brez slednjega muzej na novi lokaciji ne bi mogel polno zaživeti in izpolniti pričakovanih svojih obiskovalcev.

Odprtje nove muzejske hiše je Slovenski etnografski muzej pospremil z novo celostno podobo, ki jo je zasnovala dia Mojca Turk, in s tridelnim razstavnim projektom, s katerim je SEM z dvema izsekoma upodobil svoja snovanja bodoče stalne razstave (Kabinet čudes in Vrata kroga) in obiskovalcem z reprezentančnim izborom razkril vsebinski razpon vseh svojih zbirk, slovenskih in zunajevropskih (Okna zbirk).

Razstavna dejavnost

Lastne razstave (in prireditve)

1. Tridelni razstavni projekt:

Slovenski etnografski muzej, prvo dejanje: Predstavitev

- Kabinet čudes? Baragova zbirka predmetov iz Severne Amerike: korak od kabineta čudes k moderni znanstveno-raziskovalni zbirki (avtorica razstave: mag. Marija-Mojca Terčelj; oblikovalec: Jurij Kocbek)

Ob razstavi so med 16. in 20. junijem 1997 v prostorih knjižnice Slovenskega etnografskega muzeja potekali **Baragovi študijski dnevi**: Slovenski misijonar Irenej Friderik Baraga (1797-1868) in njegov prispevek k etnologiji, ki so bili posvečeni dvestoti letnici njegovega rojstva.

- Vrata Kroga O rojstvu in zgodnjem otroštvu na Slovenskem (avtorica razstave: mag. Janja Žagar; oblikovanje razstave: dia Tomaž Marolt, scenograf; zvok: Boštjan Perovšek, Arhiv Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU; svetloba: Miran Brumat)

- Okna zbirk Pogled v muzejski thesaurus (zamisel in besedila naslovov: mag. Inja Smerdel;

izbor in besedila k posameznim predmetom oziroma k skupinam predmetov: mag. Inja Smerdel, mag. Andrej Dular, Irena Keršič, Tanja Tomažič, dr. Gorazd Makarovič, mag. Janja Žagar, mag.

Marija-Mojca Terčelj; izbor fotografij in koordinacija: Sonja Kogej Rus; oblikovanje razstave: dia Mojca Turk)

2. Udomačena svetloba

Razstava Udomačena svetloba je bila postavljena že v letu 1996 in je bila na ogled do 24. avgusta 1997 v starih prostorih Slovenskega etnografskega muzeja na Muzejski ulici. V letu 1997 si jo je ogledalo 10426 obiskovalcev (skupno 21883 obiskovalcev). Zaradi velikega zanimanja za razstavo, za katero je avtorica Irena Keršič prejela Murkovo priznanje, ki ga podeljuje Slovensko etnološko društvo, je bila le-ta v začetku septembra (odprta je bila 8. septembra 1997) preseljena v Pokrajinski muzej Celje, kjer je bila na ogled do začetka aprila 1998. Do konca decembra 1997 si jo je ogledalo 2687 obiskovalcev.

3. V SEM po secesijsko pričesko

Priložnostna razstava in muzejska delavnica ob Dnevih evropske kulturne dediščine. Slovenski etnografski muzej se je odzval z razstavo pričesk, interierja, nekaterih uporabnih predmetov in frizerskih pripomočkov s preloma stoletja ter muzejsko delavnico, ki je potekala 25. septembra. Vodil jo je frizerski mojster Daniel Vertačnik, povezovala pa muzejska svetovalka Tanja Tomažič s predavanjem *Zelo na kretko o "frizirjih" in "secesjonu"*.

Gostujoče razstave (in prireditve)

1. V zavetju svetnikov. Svetniki zavetniki v belgijski provinci Luksemburg. (9. oktober do 30. november 1997)

Nekateri svetniki, zaščitniki, predstavljeni na razstavi, so del skupne evropske kulturne dediščine. Da bi nekatere kulturne sestavine primerjali z vedenjem o lastni dediščini, je v času razstave potekal program spremljajočih dejavnosti:

- 12. novembra 1997 je v čitalnici Slovenskega etnografskega muzeja s predavanjem *Kako so Slovenci spoznavali svetnike* gostoval dr. Marjan Smolik, profesor liturgike na Teološki fakulteti v Ljubljani

- 19. novembra 1997 je minorit doc. mag. Andrej Kropej iz Sostrega s predavanjem *Svetniki - kdo in od kod so* podal kratek prerez razvoja čaščenja svetnikov in svetniške ikonografije

- 25. novembra je bila videoprojekcija filma Sv. Jurij avtorice kustodinje dokumentalistke Darje Skrt iz Goriškega muzeja. Film je nastal v okviru projekta raziskovanja šeg in navad na Primorskem.

V sklopu pedagoške dejavnosti muzeja so v času razstave od torka do petka potekale muzejske delavnice. Na njih so otroci in šolarji preko legend spoznavali zavetnike, značilne za slovensko območje; zvedeli so, kdaj godujejo in kdo je zavetnik njihovega imena. Svetnike so risali na lesene deščice.

2. Makedonija - podobe podeželske arhitekture (odprta 11. decembra 1997)

Obisk razstav

Od junija 1997, ko se je Slovenski etnografski muzej preselil na novo lokacijo, ga obiskovalci počasi odkrivajo in obiskujejo. Doslej so ga obiskovali predvsem posamezniki (povprečno okoli 26 obiskovalcev na dan), saj se organizirane in šolske skupine zaradi majhnosti "začasnega" razstavnega prostora, ki omogoča ogled le manjši skupini, redkeje odločajo zanj.

¹ Razširjena različica poročila o delovanju muzeja je bila objavljena že v: Etnolog 71(LVIII). Ljubljana 1997, str. 409-435.

Sodelovanje pri razstavah in prireditvah

Od 5. do 9. maja so v Cankarjevem domu potekali Dnevi slovenskega izobraževanja. Irena Keršič je v sodelovanju z vzgojiteljicami iz vrtca Murgle pripravila razstavo **Počitek nekdanj in danes**.

Skupnost muzejev Slovenije je v dneh med 17. in 25. majem 1997 v prostorih Narodne galerije v Ljubljani organizirala **3. slovenski muzejski salon** na temo **Izobraževalna vloga muzejev**. Slovenski etnografski muzej se je na njem predstavil z razstavo, ki sta jo pripravili Irena Keršič in Sonja Kogej Rus. Obiskovalci so se seznanili s selitvijo Slovenskega etnografskega muzeja na novo lokacijo ter pedagoško dejavnostjo ob razstavi Udomačena svetloba. Na forumu, kjer so se odvijale specifične aktivnosti posameznih muzejev, je Slovenski etnografski muzej pripravil tri delavnice za otroke:

- 20. maja delavnico izdelovanja gregorčkov, ki jo je vodila Marija Erman,
 - 21. maja okraševanje sveč z voskom pod vodstvom Vide Lah,
 - 22. maja pa barvanje lesenih svečnikov Janje Slabe.
21. maja je mag. Inja Smerdel namesto v predavalnici Narodne galerije kar sredi stavbnega sestava na Metelkovi predstavila projekt Slovenskega etnografskega muzeja, 23. maja pa mag. Marjeta Mikuž rezultate evalvacije potencialnih obiskovalcev Slovenskega etnografskega muzeja.

Slovenski etnografski muzej je s posredovanjem podatkov in z izposojajo predmetov sodeloval pri naslednjih razstavah:

- *Sto let fotografije* v Slovenskem filmskem muzeju (maj 1997),
- *Friderik Irenej Baraga (1797-1868). Svetost v dejanju* v Verskem muzeju v Stični (junij 1997),
- *Indonezijske lutke* v Slovenskem gledališkem in filmskem muzeju (junij 1997) in
- *Dediščina stavbarstva Primorske in Krasa* v Gradbenem centru Slovenije (oktober 1997).

Koncerti

- 7. junija 1997 je bil po programu Evropskega meseca kulture pred Slovenskim etnografskim muzejem **koncert skupine Janosi**, ki je predstavila madžarsko instrumentalno tradicijo 18. in 19. stoletja, iz katere se je razvil znani madžarski stil ljudske glasbe.
- 21. junija je bil koncert poustvarjalcev ljudske glasbe Kulturnega društva Folk Slovenija z naslovom **O kresi se dan obesi**. Nastopili so Bogdana Herman, Ljuba Jenče, Marko banda, Trutamora Slovenica, Tolovaj Mataj, Kurja koža, Istrijanski mužikanti in Katice. Koncert je bil darilo nastopajočih novi muzejski hiši in njenim obiskovalcem.

Predavanja

Med 5. in 7. oktobrom 1997 je bila gostja Slovenskega etnografskega muzeja Adelina Pusineri, diplomirana antropologinja in ravnateljica Etnografskega muzeja Andrs Barbero iz Asunciona v Paragvaju. A. Pusineri je učenka, dolgoletna sodelavka in naslednica dr. Branislave Sušnik, eminentne slovenske znanstvenice, zgodovinske in kulturne antropologinje ter ravnateljice Etnografskega muzeja Andrs Barbero v letih med 1955 in 1996. Obiskovalcem Slovenskega etnografskega muzeja se je predstavila:

- 6. oktobra 1997 s predavanjem, spremljanim z diapozitivi in 10-

minutnim videofilmom *Paragvajski domorodci* ter

- 7. oktobra 1997 s predavanjem o življenju in delu dr. Branislave Sušnik.

Videoprojekcije

25. novembra je Slovenski etnografski muzej organiziral *Popoldan etnoloških videoprojekcij*, na katerem so bili predstavljeni dokumentarni filmi:

- *Sv. Jurij* etnologinje in kustodinje Darje Skrt iz Goriškega muzeja,
- *Podbrdo bi bilo brez železnice ena zakotna vas*, ki govori o razvoju železnice na Slovenskem,
- *Usak dobi dobi soj par kokr tica*, ki govori o porokah in družbenem ozračju v prvi polovici 20. stoletja. Videofilma sta delo etnologinje Nađe Valentinčič.

Strokovna in druga srečanja

V sklopu tradicionalnega sodelovanja Slovenskega etnografskega muzeja in Etnografskega muzeja iz Zagreba so nas 21. maja obiskali zagrebški kolegi. Pogovarjali smo se tudi o možnostih nadaljnega sodelovanja dveh muzejev.

Slovenski etnografski muzej (koordinatorka Irena Keršič) je od 10. do 14. septembra organiziral redni letni sestanek nacionalnih in regionalnih korespondentov NET-a, Evropske mreže etnografskih muzejev. Srečanje je potekalo v Ljubljani in na Bledu.

16. decembra je bilo v Slovenskem etnografskem muzeju tradicionalno prednovoletno srečanje slovenskih muzealcev.

18. decembra je bilo v Slovenskem etnografskem muzeju srečanje Društva restavradorjev Slovenije. Poleg sestanka odbora in kratkih predavanj na temo restavriranja tekstila so si ogledali pogoje dela in opremljenost novih delavnic Slovenskega etnografskega muzeja.

Muzejske delavnice

Poleg delavnic, ki so potekale ob razstavah *Udomačena svetloba* (okraševanje sveč z voskom, barvanje lesenih svečnikov, izdelovanje gregorčkov) in *V zavetju svetnikov*, je muzejska pedagoginja Sonja Kogej Rus pripravila mesečne programe muzejskih delavnic za uvajanje otrok v spoznavanje kulturne dediščine. Z zanimanjem so jih obiskovali tudi odrasli. Program smo začeli izvajati ob vselitvi v novo stavbo:

- Od 24. do 27. junija so potekale **lončarske delavnice** na prostem. Diplomirani etnolog in lončar Rok Komel je demonstriral lončarjevo delo, obiskovalci pa so lahko na štirih vretenih poizkušali izdelati preproste posode.
- Od 1. do 4. julija so pod vodstvom muzejske pedagoginje potekale **delavnice vezanja in tkanja trakov**.
- Od 26. do 29. avgusta so otroci iz naravnih materialov izdelovali **otroške igrače**. Delavnico je vodila muzejska pedagoginja.
- 16. in 17. septembra je potekala **pletarska delavnica**. Pod vodstvom Tončke Jemec so udeleženci izdelali pletene koške in okrogle podstavke za na mizo.
- 21. in 22. oktobra so udeleženci delavnice pod vodstvom Vide Jeras izdelovali **cvetje iz papirja**.
- 9. in 15. decembra je ena najbolj znanih izdelovalk belokranjskih božičnikov, šestinosemdesetletna Marija Korošec, vodila **delavnico izdelovanja jaslje iz testa**. V predbožičnem času so bili izdelki udeležencev razstavljeni na hodniku Slovenskega etnografskega muzeja.

V duhu koncepta muzeja, da je potrebno obiskovalce postaviti v aktivno vlogo, in zaradi povpraševanja osnovnih šol po organizaciji muzejskih delavnic za učence je bilo od oktobra do decembra ob vodenih ogledih muzeja tudi več delavnic izdelovanja cvetja iz papirja.

Delo po kustodiatih

Kljub selitvi in pripravam na tridelni razstavi projekt, pri katerem so sodelovali skoraj vsi kustosi, je po kustodiatih in oddelkih potekalo tudi redno delo z muzejskimi zbirkami.

Kustodiat za ruralno gospodarstvo

Polona Sketelj je januarja, februarja in predsem v poletnih mesecih intenzivno delala na terenu v Bilčovsu na južnem Koroškem, kjer je zbirala podatke za etnološko monografijo omenjene občine. Podatke je zbirala tudi v Deželnem arhivu v Celovcu. Opravila je nekaj ogledov predmetov za odkup v Tišini, Ljubljani in Kočevju. Uporabnikom je posredovala željene informacije o predmetih in vprašanih, povezanih z ruralnim gospodarstvom. V juliju je mag. Inja Smerdel pridobila za zbirko troje žrmelj iz okolice Ptuja.

Kustodiat za bivanjsko kulturo

Irena Keršič je za kustodiat pridobila osem predmetov ter za Hišni arhiv šest dokumentov in en molitvenik iz leta 1930. Nadaljevala je z raziskovanjem in dokumentiranjem svetil za publikacijo Zbirka Slovenskega etnografskega muzeja. Zaradi selitve razstave Udomačena svetloba v Pokrajinski muzej Celje je organizirala izdelavo kopije kamna za ugašanje bakel in kopije prižigalca plinske luči, ki sta last Mestnega muzeja Ljubljana. 2. oktobra si je s kolegi ogledala secesijsko stanovanjsko hišo s celotnim inventarjem. Odkupljenih je bilo le nekaj drobnih predmetov, arhitektura in oprema pa sta bili fotografirani.

Kustodiat za obrt in trgovino

Mag. Andrej Dular je nadaljeval urejanje Krbavčičeve svečarske in medičarske zbirke. Iz te zbirke je bila narejena akcesija 289 predmetov. V letu 1997 je pridobil 17 novih predmetov iz Metlike (čevljarstvo), Kamnika, Grajenščaka pri Ptuj (kovaštvo), Lesc (žganjekuha) in Ljubljane (pisni dokumenti). Narejenih je bilo 176 posnetkov modelov za modrotisk.

Kustodiat za oblačilno kulturo

Mag. Janja Žagar je preverjala prisotnost in stanje predmetov v zbirkah in fotografirala nekatere predmete: pokrivala, papirnate šopke, venčke, vajenice ter novo pridobljene predmete, ilustrativne vire in predmete za razstavo Vrata kroga, ki sodijo v druge kustodiate.

Raznim strankam je posredovala informacije o nošah posameznih krajev in širših geografskih območij ter z njimi povezanih poskusih rekonstrukcij, ki se jih lotevajo folklorne skupine, kustomografi, izdelovalci replik oziroma spominkov. Ugotavljala je krajevni in časovni izvor prinesenih predmetov, svetovala o mestih prodaje ali o izdelovalcih noš. Pomagala je Raffaelli Sgubin, ki je v okviru mednarodne štipendije v prvih mesecih leta pregledovala in evidentirala predmetno gradivo, literaturo in druge vire, ki so vezani na slovenske ljudske noše v okolici Trsta. Imela je tudi redne konzultacije z Ano Motnikar, študentko podiplomskega študija tekstilne tehnologije na FNT in etnologije na FF ter štipendistko Slovenskega etnografskega muzeja, ki se v času študija vključuje v delo kustodiat in tekstilne restavratorske delavnice.

Skupaj sta pripravili načrte za tekstilno restavratorsko delavnico na Metelkovi 2.

Kustodiat za socialno kulturo

Delo muzejske svetovalke Tanje Tomažič, ki pripravlja izdajo kataloga igrač iz zbirke Slovenskega etnografskega muzeja (ta šteje 250 predmetov), je bilo usmerjeno v raziskovanje obravnavane tematike. V letu 1997 je bilo precej novih nakupov igrač (na terenu, na boljšem sejmu), nekaj pa jih je bilo tudi podarjenih (Mehano iz Izole, Mladinska knjiga). Pregledala je stare časopise (Novice, Laibacher Zeitung, Slovenec, Jutro, Dolenjski listi, Morgen Zeitung itd.), listke na slovarkem oddelku SAZU, terenske zapiske, arhivske vire in literaturo, ki omenja igrače. V Goriškem muzeju in Pokrajinskem muzeju Maribor je pregledala zbirke igrač, obiskala tovarno Cicibaby v Mirnu pri Novi Gorici in Mehano v Izoli ter nakatere ljubljanske trgovine z igračkami. V zaključni fazi je tudi fotografiranje zbirke. Poleg tega glavnega dela si je ogledala in dokumentirala razstavo jaslic v Nabrežini (januarja), škoromate v Podgradu (11. februarja) in kostanjeviške šelme v Kostanjevici (12. februarja).

Kustodiat za ljudsko umetnost

Dr. Gorazd Makarovič je v letu 1997 napisal večino prispevka o problematiki tipologije in razvoja tako imenovane panonske hiše s posebnim ozirom na ohranjenost dokumentacije oz. pričevanja Kosijeve hiše v Mekotnjaku. Prispevek bo objavljen v naslednjem Etnologu, posvečenem spominu dr. Ivana Sedeja. Nadaljeval je z izpisovanjem in s presnemanjem virov in literature ter z izdelavo konstrukcij vizualnih predstav, ki so predpogoj za kratek film, ki naj bi uvedel obiskovalce v bodočo stalno razstavo Slovenskega etnografskega muzeja. Temeljna poglavja tega dela, ki bo zajelo čas od naselitve do agrarno-tehnične revolucije (okoli 12 stoletij), ki na stalni razstavi ne bodo predstavljena, so temelj in okvir slovenskega etnosa in kulture. To so: geografija naselitve, demografski razvoj, družbene ureditve oziroma diferenciacija, obleka, nastanek vasi, mest in gradov, načini proizvodnje, jezik, deloma stavbarstvo in religija. Pisni in vizualni dokumenti izvirajo doslej iz okoli 600 enot.

Kustodiat za stike Slovencev z drugimi kulturami

Mag. Marija-Mojca Terčelj, ki je v prvi polovici leta 1997 obdelovala Baragovo, Čebuljevo in Pirčevo zbirko ter pripravila razstavo *Kabinet Čudes?*, od jeseni obdeluje indonezijsko zbirko dr. Aleša in Vere Bebler. Njeno raziskovalno in terensko delo je povezano s tematiko doktorske disertacije *Sokejska kozmologija* v Chiapasu v Mehiki.

Kustodinja je opravila več ogledov in cenitev predmetov tujih kultur: zbirko 275 razglednic s Filipinov (januar), Baragovih knjig pri družini Kodrič v Gorici (julij), keramičnih predmetov starega Peruja pri gospodu Danijelu Uršiču v Škofji Loki (avgust) in zbirko razglednic iz Afrike za Mladinsko knjigo. V oktobru je bila mag. Marija-Mojca Terčelj v Mehiki. Od 7. do 25. oktobra je v studiu AV v Tuxtli Mequ, Chiapas, potekala končna montaža njenega enajsturnega materila v končni 40- minutni etnološki videofilm *Tzuni mequ*.

Nove pridobitve

Slovenskega etnografskega muzeja

Slovenski etnografski muzej je v letu 1997 pridobil 139 novih

predmetov. Po podatkih iz akcisijske knjige jih je bilo 61 podarjenih, 78 pa odkupljenih.

Informacijsko-dokumentacijski oddelek

V prvi polovici 1997. leta je bil narejen popis celotne dokumentacije, ki smo jo preselili na novo lokacijo. Poleg skrbnega urejanja dokumentacije, ki že omogoča uporabo kustosom in zunanjim strankam, se je v dokumentaciji nadaljevalo tudi redno delo.

Fototeka:

- Inventariziranih je bilo 1149 fotografij in 1062 negativov.
- Začeli smo pregledovati fotografske plošče dr. Nika Županiča ter plošče dr. Stanka Vurnika.
- Po sistemu, po katerem je urejena fototeka, so bili urejeni duplikati fotografij.

Diateka:

- Inventariziranih je bilo 456 diapozitivov.
- Izdelane so bile kartoteke 3773 diapozitivov.
- Urejenih je bilo okoli 300 diapozitivov bengalskega misijona.

Slikovno gradivo:

Mag. Marjeta Mikuž je v depozu urejala slikovno gradivo. Del gradiva je pripravila za restavriranje in identifikacijo.

Predmetna kartoteka:

- Zaključen je bil prenos osnovnih podatkov o predmetih (ime predmeta, klasifikacija, provenienca, datacija), ki jih hrani Slovenski etnografski muzej, v računalnik.
- V računalnik so bili vneseni podatki o zbirki votivov in igrač.

Dokumentacijski oddelek in kustosi so sodelovali z Enciklopedijo Slovenije, DZS - Veliki splošni leksikon, Loterijo Slovenije, Adrio Airways, Kmečkim glasom, Cicibanom in Delom & Domom.

Knjižnica

Zaradi selitve v nove prostore je bilo delovanje knjižnice v letu 1997 moteno. Večji del leta je bila zaprta za obiskovalce. S selitvijo je knjižnica pridobila precej novega prostora, tako za knjige kot za zaposlene, povsem nova pa je čitalnica, ki je doslej knjižnica ni imela. Ker knjižnica še nekaj časa po preselitvi ni bila vključena v sistem Cobiss, je zastalo vnašanje monografij v Cobiss. Z vzpostavitvijo računalniške mreže po celi hiši bo tudi v čitalnici možen dostop do podatkovnih baz prek interneta.

V knjižnici je potekala izposoja gradiva, posredovanje raznih informacij, izmenjava in prodaja publikacij, akcesija novih publikacij, oblikovanje hemeroteke in zbiranje bibliografskih enot sodelavcev Slovenskega etnografskega muzeja. V letu 1997 je knjižnica pridobila 270 novih monografij in 385 enot periodike. Zaposleni v knjižnici so se izpopolnjevali in obiskali osnovni tečaj za pridobivanje licence, tečaj EDT, začetni tečaj za avtomatizirano izposajo in ter tečaj za obdelavo članka za potrebe bibliografije.

Tehnični oddelek

Sodeloval je pri postavitvah in podiranju razstav ter izdelavi razstavne tehnike za razstave: *Slovenski etnografski muzej, prvo dejanje: Predstavitev, 3. muzejski sejem, V SEM po secesijsko pričeško, V zavetju svetnikov, Podobe podeželske arhitekture in Udomačena svetloba*. Od aprila je bila na porodniškem dopustu restavratorka za tekstil, je pa v delavnico občasno prihajala štipendistka Slovenskega

etnografskega muzeja Ana Motnikar.

Dela v oddelku za les in kovino so potekala:

- V delavnici, kjer so restavrirali predmete za razstave kot tudi nekatere druge muzealije (npr. žrmlje, modele, male kruhke, igrače).
- V depozu, kjer so imeli stalen pregled in nadzor nad muzealijami. Nekateri črvojede predmete so očistili in injicirali. Uredili so sobo 10, deponirali in očistili so dele hiše Hosta 1 ter selili muzealije in kovinske omare s Prešernove 20.
- Na terenu. Kot že prejšnja leta se je nadaljevalo sodelovanje in strokovna pomoč zamejskemu Škedenjskemu etnografskemu muzeju v Trstu. Tam sta dr. France Golob in restavrador Janez Črne od 1. do 20. oktobra restavrirala intarzirano skrinjo, stensko omaro, stensko ogledalo, spalnico in glavo putta.

Dr. Golob je tudi v letu 1997 sodeloval v komisiji za ocenjevanje predmetov za Upravo RS za kulturno dediščino.

Druga strokovna aktivnost in študijsko izpopolnjevanje

Kustosi Slovenskega etnografskega muzeja aktivno sodelujejo v raznih muzejskih in etnoloških združenjih: ICOM-u, ICOM - CIDOC-u (članica predsedstva in delovne skupine za etnologijo je Alenka Simikič), NET-u - Mreži evropskih etnografskih muzejev (korespondentka za Slovenijo je Irena Keršič), Skupnosti muzejev Slovenije (mag. Inja Smerdel), Društvu muzealcev Slovenije (Irena Keršič je članica komisije za podelitev Valvasorjevih nagrad in priznanj) in Slovenskem etnološkem društvu (podpredsednica je Polona Sketelj, tajnica pa Nives Špeh).

V letu 1997 so se odprle tudi nove možnosti sodelovanja pri raznih mednarodnih projektih. Slovenski etnografski muzej je bil povabljen k sodelovanju pri dveh projektih v okviru programa EU Raphael (dostopnost kulturne dediščine), pri projektih tekstil in orna orodja. Svoji prijavi je uspešno oddal.

Udeležba na simpozijih

Tanja Tomažič se je od 3. do 11. februarja z referatom *Vloga posameznika pri obnavljanju (ali spreminjanju) starih pustnih običajev (obnova škoromatije v dveh brkinskih vaseh)* udeležila Mednarodnega simpozija o maskah v Binchu v Belgiji.

Dr. Nena Židov je 24. in 25. maja z referatom *Življenjske zgodbe zdraviteljev* sodelovala na mednarodnem simpoziju v Tinjah v Avstriji.

V okviru simpozija Doksis v Portorožu je mag. Marjeta Mikuž pripravila članek za zbornik Doksis 97 in imela 30. maja predavanje na temo *Plakat in njegova računalniška obdelava*.

Mag. Inja Smerdel se je udeležila mednarodnega kongresa Scots & Slavs, ki ga je od 28. do 30. junija organizirala Univerza v Dundeeju na Škotskem. Njen referat je imel naslov *Scottish Traces in Slovenia, Historical Fragments and Modern Stereotypes*.

Od 6. do 10. septembra se je Alenka Simikič udeležila ICOM - CIDOC-ove letne konference v Nürnbergu v Germanisches National Museumu, ki je potekala pod naslovom Kvaliteta in dokumentacija. Aktivno je sodelovala na dveh forumih: na sejah predsedstva ICOM - CIDOC o načrtih za prihodnost, o organiziranosti WG (delovnih skupin) ter vlogi CIDOC-a v MoU, ACE2000, Africom in ISO in v delovni skupini za etnologijo, ki je začela z novim projektom Vodič po klasifikacijskih sistemih v etnografskih muzejih.

Od 20. do 24. septembra se je Nina Zdravič Polić udeležila mednarodnega srečanja ICOM - MPR (mednarodni odbor za

marketing in odnose z javnostmi) v Kopenhagenu. Udeležbo je finančno podprl ICOM, Slovenski odbor.

Med 25. in 27. septembrom je v Grenoblu potekal mednarodni kolokvij z naslovom *Mobilité et frontières dans les Alpes*. Mag. Inja Smerdel je bila povabljen na okroglo mizo o alpskih muzejih in raziskovanju. Nastopila je s pisnim prispevkom *Recherches dans les musées alpins Slovènes - quoi et comment*.

28. septembra se je dr. Nena Židov z referatom *Alternative medicine in Slovenia* v Piranu udeležila mednarodnega simpozija o vlogi etnologije v deželah v tranziciji.

Od 8. do 10. oktobra je v Murski Soboti potekalo posvetovanje Slovenskega muzejskega društva. Iz Slovenskega etnografskega muzeja so se ga udeležili: Irena Keršič, Alenka Simikič in mag. Marjeta Mikuž, ki je pripravila članek in predavanje o muzejskih trgovinah.

Slovensko etnološko društvo je organiziralo seminar z naslovom *Etnologija v osnovni šoli*, ki je potekal med 15. in 17. oktobrom v Portorožu. Na njem so s predavanji sodelovale:

- Irena Keršič: *Etnologija je povsod*,
- Sonja Kogej Rus: *O pedagoškem delu v Slovenskem etnografskem muzeju*,
- dr. Nena Židov: *Raziskovalne naloge v osnovni šoli*. Štirim učiteljem, udeležencem seminarja, je bila tudi mentorica pri njihovih seminarskih nalogah.

Od 29. do 31. oktobra se je mag. Marija-Mojca Terčelj v San Christobalu de las Casas, Chiapas, Mehika udeležila simpozija II. Reunide investigadores del área zoque. Na njem je 30. oktobra predstavila videofilm *Tzuni mequ*, 31. oktobra pa je imela predavanje *Joyo naque, joya soc toc - Flor Costurada, Flor Amarrada* (Flor y el simbolismo zoque de los floreados).

Od 15. do 19. novembra se je mag. Marjeta Mikuž z referatom udeležila tretjega simpozija strokovnjakov iz devetih evropskih držav na temo *Muzejska statistika v evropskih državah*. Na dvodnevem simpoziju v berlinskem Institutu für Museumskunde je tekla beseda o pripravi na muzejsko statistiko pri prehodu na unificirano regulativo EU za bodoče članice - države skupnosti.

Mentorstva, predavanja in drugo strokovno delo

Dr. Gorazd Makarovič (ljudska umetnost), mag. Janja Žagar (področje oblačilne kulture, meščanstva in delavstva), Irena Keršič (stanovanjska kultura), Polona Sketelj (ruralno gospodarstvo) in mag. Inja Smerdel (s posameznimi gesli s področja ruralnega gospodarstva) so v letu 1997 sodelovali pri že več let trajajočem projektu, pisanju gesel za *Priročnik slovenske etnologije*.

Kustosi Slovenskega etnografskega muzeja so vabljeni k sodelovanju v razne komisije za ocenjevanje. V letu 1997 je bila 11. marca Irena Keršič v komisiji za ocenjevanje gregorčkov v Kropi, jeseni pa v komisiji, ki je ocenjevala najboljši spominek celjske regije in mesta Celja. Mag. Inja Smerdel je bila v oktobru članica žirije, ki je izbrala najboljše turistične spominke v letu 1997. Projekt turistični spominek 1997 je pripravila Turistična zveza Slovenije v sodelovanju z Gospodarsko zbornico Slovenije, s Centrom za promocijo turizma Slovenije in Pospeševalnim centrom malega gospodarstva Slovenije.

V Slovenskem etnografskem muzeju so štirje študentje etnologije opravljali študentsko prakso in se seznanjali z muzejem. Kustosi so s konsultacijami pomagali študentom pri seminarskih in diplomskih nalogah.

Irena Keršič je imela za udeležence Šole slovenskega jezika dve predavanji: 1. februarja *O identiteti slovenske kulture* in 2. februarja *O slovenski ljudski arhitekturi*. Za udeležence poletne Šole slovenskega jezika pa je 16. julija pripravila predavanje *Načini razsvetljavanja pri*

slovenskem večinskem prebivalstvu v 19. in 20. stoletju.

14. februarja je mag. Andrej Dular slovenskim zamejskim učiteljem v Proseku v Italiji predaval o *vinogradništvu na Slovenskem*.

Mag. Janja Žagar, kustodinja za nošo, že več let nudi strokovno pomoč vodjem folklornih skupin. V organizaciji Zveze kulturnih organizacij Slovenije je 23. marca vodila začetni seminar za vodje folklornih skupin, katerega naslov je bil *Ljudska noša na Slovenskem*, 26. novembra pa nadaljevalni seminar z naslovom *Ljudska noša v Beli krajini*.

Polona Sketelj in Nives Špeh sta od 29. junija do 4. julija sodelovali na Muzejski poletni delavnici Gaberje 97, ki jo je organiziral Muzej novejšje zgodovine Celje. Bili sta mentorici skupine, ki je raziskovala oblačilno kulturo urbanega okolja.

Mag. Marija-Mojca Terčelj si je 13. avgusta v Musei Provinciali Borgo Castello v Gorici ogledala razstavo *Oro, riti e miti dell' Antico Peru* (Zlato, obredja in miti starega Peruja). Ocena razstave je bila objavljena 25. avgusta v dnevniku Delo.

28. novembra je imela mag. Marija-Mojca Terčelj v knjižnici Prežihov Voranc v Ljubljani predavanje *O položaju družin v Chiapasu*.

V decembru so bila predavanja kustosov Slovenskega etnografskega muzeja usmerjena na praznične dni:

- Sonja Kogej Rus je za male bolnike v Mestni otroški bolnišnici (3. decembra) in v Pediatrični kliniki (4. decembra) pripravila predavanje *Trije decembrski obdarovalci - Miklavž, Božiček in dedek Mraz*.
- mag. Marija-Mojca Terčelj je v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu predavala *O božiču na Slovenskem*.

Izobraževanja

Mag. Nena Židov se je udeležila tečaja *Uporaba programske opreme Cobiss - katalogizacija*, ki je potekal v Mariboru na Institutu informacijskih znanosti od 19. do 23. maja.

V organizaciji Slovenskega muzejskega društva se je mag. Marjeta Mikuž udeležila enotedenskega seminarja na temo *Muzejskega managementa*, ki sta ga vodila nizozemska strokovnjaka Johanna Kiewit in Kees Plaisier. Seminar je potekal od 16. do 20. junija v domu muzealcev na Bledu.

Študentka Slovenskega etnografskega muzeja Ana Motnikar je od 11. avgusta do 19. septembra v Budimpešti sodelovala na tečaju *Scientific Principles of Textile Conservation*, ki ga je organiziral ICCROM.

Mag. Andrej Dular, mag. Marija-Mojca Terčelj, Alenka Simikič, Nina Zdravič Polič in Tone Pirc so se 19. in 20. novembra udeležili računalniškega tečaja Internet.

Muzej grad Goričane

Že v letu 1996 so muzejski svet Slovenskega etnografskega muzeja, Uprava RS za kulturno dediščino in Ministrstvo za kulturo RS sklenili, da se na gradu Goričane razstavi Skušova zbirka kitajskih predmetov ter oblikuje lasten program občasnih razstav. Razstavna dejavnost na gradu Goričane še ni mogla zaživeti, saj še vedno ni končana obnova grajskega kompleksa, ker obnovitvena dela že dve leti stojijo. Vodja Muzeja grad Goričane kustos Ralf Čeplak Mencin se je usmeril v raziskovanje in pripravo stalne postavitve kitajskih predmetov. Lotil se je tudi proučevanja Petkovškove zbirke afriške umetnosti.

Kljub nedostopnosti muzealij za širšo javnost ter še neurejenemu depozitu so v letu 1997 v Goričanah gostili in seznanjali s problemi muzeja Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo ter Oddelek

za azijske in afriške študije Filozofske fakultete v Ljubljani in Oddelek za neevropsko etnologijo (Vlkerkunde) z dunajske univerze. Za internirance druge svetovne vojne so organizirali ogled grajskega kompleksa, ki je bil v letih 1944 in 1945 zbirno taborišče, od koder so zapornike pošiljali v taborišča po Evropi.

Jeseni je kljub gradbišču v grajskem atriju potekala glasbena prireditev *Jesenske serenade*:

- 2. septembra *Španski večer z glasom in kitaro*,
- 3. septembra *Bachova glasba na čembalu*,
- 3. septembra *Klasiki 20. stoletja z violončelom*,
- 5. septembra *Kvartet flaut s francosko glasbo*.

Na posvetovanju Slovenskega muzejskega društva v Murski Soboti, ki je bilo med 8. in 10. oktobrom 1997, in skupščini ICOM-a je bil Ralf Čepiak Mencin izvoljen za predsednika Slovenskega odbora te mednarodne muzejske organizacije.

Saša Florjančič

POROČILO O DELU KOVAŠKEGA MUZEJA V KROPI V LETU 1997

Kovaški muzej v Kropi sodi med specialne muzeje. Kot muzej žilinskega žebjarstva prikazuje tehničnozgodovinski razvoj obdelave železa od rude do žblja, gospodarske, socialne, demografske in kulturne razmere v Kropi in bližnjih železarskih naseljih. Od leta 1963 deluje v sklopu Muzejev radovljanske občine.

V letu 1997 sva bila v Kovaškem muzeju redno zaposlena kustodinja - pripravnica Saša Florjančič, po poklicu etnologinja in kulturna antropologinja, ter vodič in oskrbnik Joža Eržen. Honorarno je z muzejem sodelovala še vodička, študentka zgodovine. Muzej je obiskalo 9904 obiskovalcev, od tega 1896 tujih. Po muzejski zbirki, starem trškem jedru in vigenjcu Vice (spremljajočem muzejskem objektu, kjer vodič najavljenim skupinam demonstrira nekdanji način ročnega kovanja žbljev), smo popeljali 388 skupin. Med njimi so prevladovala šolske skupine iz vse Slovenije, zato je precejšen del naše dejavnosti posvečen prav pedagoškemu delu. Maja so izšli pedagoški listi Spoznajmo vigenjc, namenjeni učencem nižje stopnje osnovne šole. V obliki delavnice (forum), ki sta jo obogatila Joža Eržen in Marjan Dermota s kovanjem žbljev na mobilni ješi, sem jih predstavila na muzejskem sejmu v Narodni galeriji v Ljubljani. Kot vsako leto sva z vodičem vodila projektno delo s četrtnimi razredi OŠ Bičevje iz Ljubljane v okviru njihove šole v naravi.

Muzej je v lanskem letu odkupil risbo Božidarja Jakca z upodobljenim Jožo Bertoncljem, znanim kroparskim kovačem (njegova dela v Kovaškem muzeju predstavljajo posebno zbirko), in tri umetnostno kovane izdelke kovača Janeza Zupana iz Kroepe. Kot darilo je pridobil pet preslic in pet diplom telovadnega društva Orel v Kropi. Že v letu 1995 je kroparsko podjetje Plamen muzeju podarilo preko 3000 fotografij z negativi, izdelanih za potrebe tovarniškega glasila. Z evidentiranjem in dokumentiranjem tega gradiva, ki med drugim zajema tudi vse plasti lokalnega življenja v Kropi in bližnjih krajih po drugi svetovni vojni, smo tudi urejanje fototeke lahko zastavili bolj sistematično. Ob koncu leta 1997 je fototeka obsegala 4681 fotografij, 4541 negativov ter 526

diapozitivov.

Ob Kovaškem šmarnu, prazniku kroparskih kovačev (2. julij), ki ga je v letu 1997 začela oživljati KS Kropa, je muzej v ciklu razstav Naš kraj in ljudje pripravil občasno razstavo umetnostno kovanih del Adama Kržišnika. Omenjeni kovač se je rodil leta 1936 v Kropi in se je izučil na domači Šoli za umetno obrt, ki je v delovala do leta 1954 in je bila kot taka zadnja strokovna šola v dolgoletni tradiciji organiziranega, čeprav večkrat prekinjenega strokovnega šolstva v Kropi. Tu je bil njegov mentor tudi Joža Bertoncelj, ki je na šoli poučeval tehnologijo kovanja in praktični del. Vso delovno dobo je Adam Kržišnik preživel v kroparskem podjetju UKO, pretežni del kot oblikovalec. Leta 1994 mu je bil - tedaj že upokojenemu - priznan status samostojnega kulturnega delavca, leto kasneje pa je kot učenec Joža Bertonclja za slovenski del spominskega znamenja v nacističnem taborišču Mauthausen izdelal kopijo spomenika na mestu podružnice tega taborišča v Podljubelju pri Trziču, ki sta ga leta 1954 ustvarila arhitekt Boris Kobe in Joža Bertoncelj. Na razstavi v Kovaškem muzeju se je predstavil z izdelki, ki jih je ustvaril prav za to priložnost, in nekaterimi starejšimi predmeti iz lastne zbirke. Razstava, ki jo je spremljalo vabilo s tekstom o obiskovalcu, je bila na ogled od 5. julija do 31. avgusta, v organizaciji Muzeja Jesenice pa je gostovala v Liznjekovi hiši v Kranjski Gori od 12. decembra 1997 do 22. februarja 1998.

Novembra je bila v muzeju predstavitev dveh priložnostnih poštinih znamk, božične in novoletne. Motiv na božični znamki v nominalni vrednosti 80,00 SIT je povzel po fotografiji iz fotodokumentacije Kovaškega muzeja in predstavlja jaslice iz kroparske podružnične cerkve Matere Božje, ki jih je leta 1947 izdelala akademska kiparka Liza Hribarjeva.

Že petič po vrsti je Kovaški muzej v prostorih Otroškega vrta v Kropi organiziral poučno-družabno prednovoletno srečanje kroparskih žena in deklet. V preteklih letih so se zvrstile tako kulinarne delavnice kot tudi seznanjanje z različnimi ročnimi spretnostmi, lani pa smo srečanje pod strokovnim vodstvom Aleša Omana, tkalca in izdelovalca statev iz Bistrice pri Trziču, posvetili tkanju z malimi ročnimi statvmi. Zanimanje in udeležba sta bili izjemni, saj smo tečaj morali celo ponoviti.

V drugi polovici leta me je zaposlil nenačrtovan projekt Kroparske družine od 15. do začetka 20. stoletja, saj sem urejala in urednikovala besedilo, ki je izšlo v obliki zbornika januarja 1998 kot prvi poskusni zvezek Gorenjskega biografskega leksikona. Zbornik vključuje raziskave rodovnikov kroparskih družin treh avtorjev, Franca Kanduča, Jožeta Gašperšiča in predvsem Janeza Šmitka, ter izbor tistih Kroparjev, ki so na različne načine zaznamovali svojo dobo.

Vzdrževalna dela na muzejskih objektih je opravljal vodič in oskrbnik Joža Eržen. Poleg rednih vzdrževalnih del v sami muzejski stavbi in vigenjcu Vice je skupaj z Marjanom Dermoto, ki z muzejem sodeluje prostovoljno, izpeljal zamenjavo vigenjskega kolesa in napravil zaščitno ograjo okoli objekta. Izdelala sta tudi nova valja za navijanje verige pri vodni zapornici in pričela z deli za obnovo vigenjskega mehu. Izdelana je bila tudi mobilna ješa (kovaško ognjišče) za priložnostna gostovanja muzeja - eno takih je bil v organizaciji podjetja Jama iz Postojne Erazmov viteški turnir v Predjambi (24. avgust), kjer sta Joža Eržen in Marjan Dermota na srednjeveški tržnici kovala žblje in na tak način popularizirala muzej.